

Båreteppet.

Hege Bratsberg
Khio, Kunst og Håndverk, Tekstil

Khio 01.04.18

Kort rapport fra status på KUF-prosjektet, Båreteppet.

Jeg har brukt mitt forprosjekt, Båreteppe, til å undersøke hvordan tekstiler, med særlig fokus på de som kan brukes på kisten i begravelser, har og har hatt en rolle i ritualer rundt døden. Tradisjoner der bruk av tekstiler inngår i ritualer for å dekke og smykke levninger av de døde på ulike vis bygger bro mellom svært ulike kulturer, religioner og ulike tidsepoker. Jeg har ikke avgrenset mine søk, snarere tatt tak i flere tråder og nøstet der jeg fant ny kunnskap. Jeg har gått bredt ut i ulike kulturer og til ulike tider. Det har bragt meg til små og store museer i inn og utland, inn i private hjem, inn i Etnografisk Forskning, nye og gamle bøker og tidsskrifter og langt inn i internettets irrganger. Jeg har brukt mye tid, og likevel opplever jeg å skrape litt på overflaten av et stort tema. Som forskningsmetode kan man sikkert diskutere avgrensningens kunst, men mitt mål er ikke å gi en historisk korrekt analyse, snarere å få en bedre innsikt i og forståelse for ulik behandling av de døde.

Tradisjoner rundt døden har i Norge i stor grad utviklet seg fra det kollektive, til det individuelle. Etterhvert er den enkeltes holdning, tolkning og valg med til å skape individuelle uttrykk og å bestemme hvordan ritualene gjennomføres. Da døden fortsatt er et vanskelig og tabubelagt tema som mange helst unngår inntil den dagen man blir ansvarlig for å ta stilling til en seremoni for en av sine nærmeste, kan valgene for noen skape utrygghet, mens det for andre gir en opplevelse av deltagelse som er med på å bearbeide sorgen. Jeg har skapt meg et assosiasjonsrom som jeg ønsker å bearbeide og diskutere gjennom egne arbeider.

Forprosjektet skal, i følge tildelingsbrevet, avsluttes innen 15.03.2019. Jeg ønsker fortsatt å bearbeide det stoffet jeg har samlet og anser ikke mitt forprosjekt å være avsluttet. Noe ny kunnskap, noen møter og noen visuelle inntrykk har festet seg spesielt siden tildelingen for ett år siden. Disse ønsker jeg nå å behandle i min egen kunstnerisk prosess og søker nå midler til del 2, som jeg kaller "Tekstiler i møte med døden". Personlig vil det neste skoleåret være veldig ulikt fordelt arbeidsmessig på Khio; med all undervisning knyttet til vårsemesteret. Det betyr fullt fokus og konsentrert tid på KUF-prosjektet høsten -18. Derfor søker jeg nå del 2 og mener at de to delene kan berike hverandre ved å foregå parallellt.

Nedenfor følger en oversikt over besøk jeg har gjort og noe av litteraturen som jeg har funnet og forholdt meg til så langt:

Steder jeg har besøkt:

- Vitenskapsmuseet, Trondheim – undersøkt og fotografert 15-1600-talls likkistetepper fra Nidaros, funnet i koret ved utgraving på 1800-tallet. Dette teppet er det lite tidligere materiale på, og det er interessant da det skiller seg vesentlig fra det materialet som jeg ellers har funnet.

- Sverresborg, Trondheim, Anne Grethe Sandstad, samling av Åklær
- Samtale med Doktorstipendiat Ingrid Lunnan Nødseth, Trondheim
- Norsk Folkemuseum, Kari-Anne Pedersen og Etnologisk Forskning.
- Kontakt med Osterøy Museum – Martha Kløve Juul
- Besøk hjemme hos Gunvor Mandt, 90 år gammel vever som har rekonstruert både et kisteteppes og et kistekross. Hennes samarbeidspartner var også tilstede, og de viste kisteteppet og fortalte om prosessen.
- Setesdalsmuseet - Randi Myrum viste utstillingen på museet og pakket ut relevante tekstiler fra samlingen til fotografering. Interessante diskusjoner.
- Setesdal - Informant1 – studerte og fotograferte fra privat tekstil samling.
- Setesdal - Informant 2 – en personlig historie og demonstrasjon av hvordan båreteppeet brukes. Bilder og lydopptak av samtale.
- Eidsborg Museum – Telemark – Studerte og fotograferte båretepper, kistekross og begravelserputer og hadde lange samtaler om levende tradisjoner med Halvor Nordal.
- F15 – "Exitus. Død, sorg og Melankoli"
- Berlin – "China und Ägypten – Wiegen der Welt. Wege zweier hochkulturen." Stor utstilling som viste gammel begravelserkulturen fra Kina og Egypt
- Amsterdam – Tot Zover , Museum som viser forskjellige begravelser skikker i Nederland for bedre å forstå de ulike kulturene.
- Kassel – Sepucralmuseet
- Kassel - Sepucralmuseets bibliotek
- Senter for fagutvikling og forskning, USHT, Oslo
- Samtaler med Morten Stige og Grete Refsum.
- Samtale med Mikkel B. Tin.
- Samtaler med to prester i den Norske Kirke og med sykehusprest ved Silurveien Sykehjem.
- Canarian Museum, Las Palmas, som viser øyas urbefolkning (the canarios, av berbersk opprinnelse) sitt liv fra før kolonialiseringen av Spanjolene i det 15. Århundre. Spesielt er det et stort materiale som viser deres dødkultur.

Utvalg av litteratur:

- Birgitta Nordstrøm; "I ritens rom – om møtet mellom tyg och människa"
- Tone Svalastog Garnes, "Spegelåkle, formspråk og meningsinnhold"
- Kjersti Timenes, "Kistetepper"
- Norsk Etnologisk Forskning,
  - Emne 44 – Veving
  - Emne 64 – Død og begravelse
  - Emne 240: Død og gravferd
- Olaf Aagedal, Døden på Norsk, Ad Notam Forlag 1994
- Spor 1, 2005, Memento Mori.
- Spor 2, 1996, Dødekult i Steinalderen.
- Arr, Idehistorisk Tidsskrift nr. 2, 2016, "Døden"

- Vivi Laurent-Täckholm, Faraos Blomster, En kulturhistorisk-botanisk skildring av livet i det gamle Egypt, Aschehoug Forlag 1953
- Bjørn Hougen, Norske Oldfunn 7, "Snartemo-funnene, Studier i Folkevandringenstidens ornamentikk og tekstil-historie", Universitetets Oldsakssamling, A.W.Brøggers Boktrykkeri AS 1935
- Imke Lüders, Der Tod auf Samt & Seide, Todesdarstellungen auf liturgischen Textilien des 16. Bis 19. Jahrhunderts im deutschsprachigen Raum, Kasseler Studien zur Sepulkralkultur, Band 14, Zentralinstitut für Sepulkralkultur, Kassel, Arbeitsgemeinschaft Friedhof und Denkmal e.V., Kassel 2009
- Der Tod, Philosophische Texte von der Antik bis zur Gegenwart, Reclams Universal-Bibliothek Nr. 19177, ISBN 978-3-15-019977-4, Stuttgart 2014
- Ingebjørg Gravjord, "de sal: folches kisteklæder" i Bø gamle kirke, Graver frå 1600- og 1700-åra, Telemark Museum 2005, ISBN 82-90692-24-2
- North EWuropean Symposium for Archaeological Textiles 10, Dressing the Dead: Traditions of Burial Costume in Rural Norway, Marianne Wedeler.
- Helen Engelstad, Refil-bunad-Tjeld, Fortids Kunst i Norges Bygder, serie 2, publikasjon 2 utgitt av Kunstindustrimuseet i Oslo, Gyldendal Norske Forlag 1952
- Helen Engelstad, Dobbeltvev i Norge, Fortids Kunst i Norges Bygder, serie 2, publikasjon 6, utgitt av Kunstindustrimuseet i Oslo, Gyldendal Norske Forlag 1958
- Om Kristoffer Schaus: På vegne av venner, (Fellesskapets og samfunnets ansvar)
- Marit Wang, Ruteåklær, Universitetsforlaget 1983, ISBN 82-00-05955-3
- Mikkel B. Tin, De første formene, Folkekunstens abstrakte formspråk, Novus Forlag, Institutt for sammenlignende kulturforskning 2007, ISBN 978-82-7099-453-3
- Mikkel B. Tin, Spilleregler og Spillerom, tradisjonens estetikk. Folkekunstens abstrakte formspråk, Novus Forlag, Institutt for sammenlignende kulturforskning 2007, ISBN 978-82-7099-671-1
- Nationalmuseet og forfatterne, Sultan, Shah og Stormogul. Den islamske verdens historie og kultur, København 1996, ISBN 87 89384 29 6